

Resultats de l'excavació del carrer Quatre Cantons de Traiguera (Baix Maestrat)

Amparo Barrachina*
Consuelo Laguna**
Rosa Bautista***

Resum

Presentem en aquest breu article els resultats de l'estudi dels materials procedents de l'excavació realitzada en l'exterior de l'església de Traiguera, a la comarca del Baix Maestrat. El conjunt ha aportat un nombre important de ceràmiques d'època ibèrica i romana, a més de ceràmica a mà i altres elements metàl·lics junt a restes d'estructures muraries.

Resumen

Presentamos en este breve artículo los resultados del estudio de los materiales procedentes de la excavación realizada en el exterior de la iglesia de Traiguera, en la comarca del Baix Maestrat. El conjunto ha aportado un número importante de cerámicas de época ibérica y romana, a demás de cerámica a mano y otros elementos metálicos junto a restos de estructuras.

L'any 2010 realitzarem una intervenció d'urgència a la població de Traiguera on estava previst la substitució del paviment del Carrer Quatre Cantons i de la Plaça de l'Església. Les actuacions es van realitzar per a comprovar l'estat dels fonaments de l'edifici afectats d'humitats. En la visita realitzada a la zona d'actuació varem poder veure l'interior de l'església, i en concret la paret que dona al carrer Quatre Cantons, comprovant l'alt grau d'humitat que afecta la capella de la Comunió. En la paret on se situa la porta principal als peus de la nau central, la fatxada de la qual dona al carrer Quatre Cantons, encara que la humitat continua sent molt elevada, s'aprecien els sistemes de respiració per a eliminar-les realitzats en l'interior de l'església.

En aquest zona és on es van realitzar l'any 2003 dos cales per l'arqueòleg Paco Blay. Una longitudinal a la nau central, en el tram segon, on la cota de la roca va aparèixer als 20 centímetres, si bé en alguns punts s'arribà a una cota de profunditat molt major; la segona junt amb l'escala d'accés a la nau principal des de la porta del carrer Quatre Cantons, en una capella del costat de l'evangeli, on la cota de la roca es troba quasi a un metre de profunditat.

Durant estos treballs es va poder localitzar el traçat i alguns murs de l'església original del segle XIII.

La necessitat col·locar en l'exterior de l'edifici un sistema de drenatge, seguint el perímetre de la façana, és el que ha portat a plantejar una intervenció arqueològica, al tindre

* Servei d'Investigacions Arqueològiques i Prehistòriques. Diputació de Castelló. Edifici Museu, Av. Germans Bpu, 28 12003. Castelló de la Plana. <abarrachina@dipcas.es>.

** Arqueòloga col·laboradora SIAP. <maconla@alumni.uv.es>.

*** Arqueòloga col·laboradora SIAP. <rosabaube@yahoo.es>.

en compte els resultats de les excavacions precedents en l'interior de l'edifici. En elles es va poder documentar l'existència d'un edifici anterior, no alineat amb l'actual església. El seu desplaçament és d'uns 13 graus, per la qual cosa hi ha la possibilitat que es troben restes pertanyents a aquest edifici o associats a ell en la nova zona d'intervenció. Per un altre costat també s'han documentat nivells residuals relacionats amb la possible existència d'una vil·la romana en les cales realitzades en l'interior de l'església.

RESULTATS DE L'EXCAVACIÓ

Els treballs d'excavació van afectar només l'exterior de l'edifici de la parròquia de l'Assumpció, situada en el nucli antic de la població (Lám. I, 1, 2). Les actuacions es van realitzar per a comprovar l'estat dels fonaments de l'edifici per la qual cosa les cales es van plantejar en els punts de major afecció.

Una d'elles (cala A) es realitzà a l'exterior de la Capella de la Comunió, de quatre per dos metres. La segona en la porta gòtica situada en el carrer Quatre Cantons (cala B), de dos per dos metres.

La cala A és la que aportà els resultats més interessant, perquè assentat sobre la roca de base es localitzà un mur de maçoneria travat amb argila d'1,50 metres d'ample i de direcció sud-est-nord-est. Estava tallat per la fonamentació de l'església i conserva una alçària de mig metre i una longitud de 2,35 metres en el seu acara sud-oest.

Aquesta correspon al seu exterior (UE1008) i esta composta per blocs de grandària gran sense acarar. Pel costat interior (UE1021) la seua composició diversa i esta constituïda per pedres i cantells de va riu de grandària mitjana. Aspecte que ens fa suposar en la possibilitat de dos fases en la construcció d'aquest mur.

El mur esta afectat per la construcció, no sols de l'església, sinó també per clavegueram i en especial per una fossa que arriba fins al terreny natural desmuntant una part important de l'estructura.

No obstant això, per l'interior s'ha pogut documentar la fonamentació d'un mur de maçoneria (1031) adossat en perpendicular al gran mur (1021). Els estrats associats a aquest mur i la seva amortització van aportar un volum de material molt interessant a pesar de les afeccions recent (Lám. II, 1, 2).

Pel costat exterior l'estratigrafia no estava afectada per cap actuació i presentava els estrats adossats al mur tal com s'havien dipositat.

Els materials recuperats són de gran qualitat i en la seva quasi totalitat realitzats al torn, encara que també hem documentat alguns fragments a mà.

La ceràmica al torn d'aquestos estrats és d'època ibèrica amb un repertori ampli de pasteres, plats, gerretes gerres i àmfores, moltes d'elles decorades amb motius geomètrics i vegetals, alguns fragments de campaniana B (Lamboglia 1 i 2, Llutxent, Lamboglia 5 i 5-7b) i sigillatas (Dragendorf 15/17).

Altres elements a destacar associats a estos estrats són un gland de plom fos de forma el·líptica una fusaiola troncocònica decorada amb incisions, una moneda i una fíbula (Lám. III, 1, 2).

La moneda correspon a un As de 20 grams que en l'anvers porta cap femení galeada a esquerra amb la inscripció SAGVNTINV. Mentres que en el revers porta una Proa de nau a dreta. En l'exerg, inscripció ibèrica que significa Arse.

Creiem que correspon a una encunyació realitzada a Sagunt entre el 130 i el 72 anE (finals del segle II principis de segle I). Correspon al període III de les encunyacions saguntines en què es produïx la progressiva llatinització de les llegendes El final d'este període coincidix amb les guerres sertorianas (80-72 anE), moment en què es van ocultar molts tresors i es van destruir alguns poblats significatius de l'àrea valenciana.

Per un altre costat el fermall és una fíbula zoomorfa de la Tène II, realitzada en bronze i a la que li falta l'agulla. Es data de manera general entre el segle III i el I anE.

VALORACIÓ DE LES RESTES APAREGUDES

Des del segle XVI hi han referències de la trobada de mil·liaris en el camí de Tortosa a Traiguera, després el historiador Escolano esmenta un mil·liari que serà el anomenat de la Creueta, situat al camí vell d'Ulldecona, aquest està reutilitzat amb una inscripció moderna, però per la mesura es considera un mil·liari (Esteve, 1994, 5-6).

En el segle XVIII, Valcàrcel fa una possible localització de la Via Augusta a través dels mil·liaris trobats, ficant la Via en un traçat interior, canviant les teories anteriors que establien un traçat costaner. Un segle després, els historiadors Segura i Barreda en 1868, i Mundina en 1873, descriuen el traçat a menys d'un kilòmetre de Traiguera, pel que

aquesta població comença a agafar importància i es vincula amb la Via Augusta. També es comencen a mirar on estarien situades les postes, però no és fins al segle XX quan es comença a pensar que la mansió de Intibili pot estar localitzada en la mateixa Traiguera. Abans d'açò Chabret en 1907 fa el traçat general de la Via Augusta com Senent que en 1923, descriu el traçat entre el riu Sénia i el Millars i troba restes al Camí Vell de Tortosa, prop de Traiguera. Amb aquesta informació Bayerri en 1948 fa una interpretació de on es localitzaria el traçat de la Via per tota la Província, quan Morote (Morote, 1979) fa la seua tesis de llicenciatura fotografia les restes que va detectar Senent i que ara estan desaparegudes.

Amb això veiem que el paper de Traiguera en relació amb els estudis de la Via Augusta i el seu traçat es molt important, ja que autors com Rosas Artola (1995) i Arasa (2010) pensen que la mansió de Intibili primera posta al sud de Dertosa (Tortosa) estaria a Traiguera, ja que les fonts diuen que es trobava a 27 milles (39,90 kilòmetres) al sud, pel que coincidís perfectament amb la localització de Traiguera.

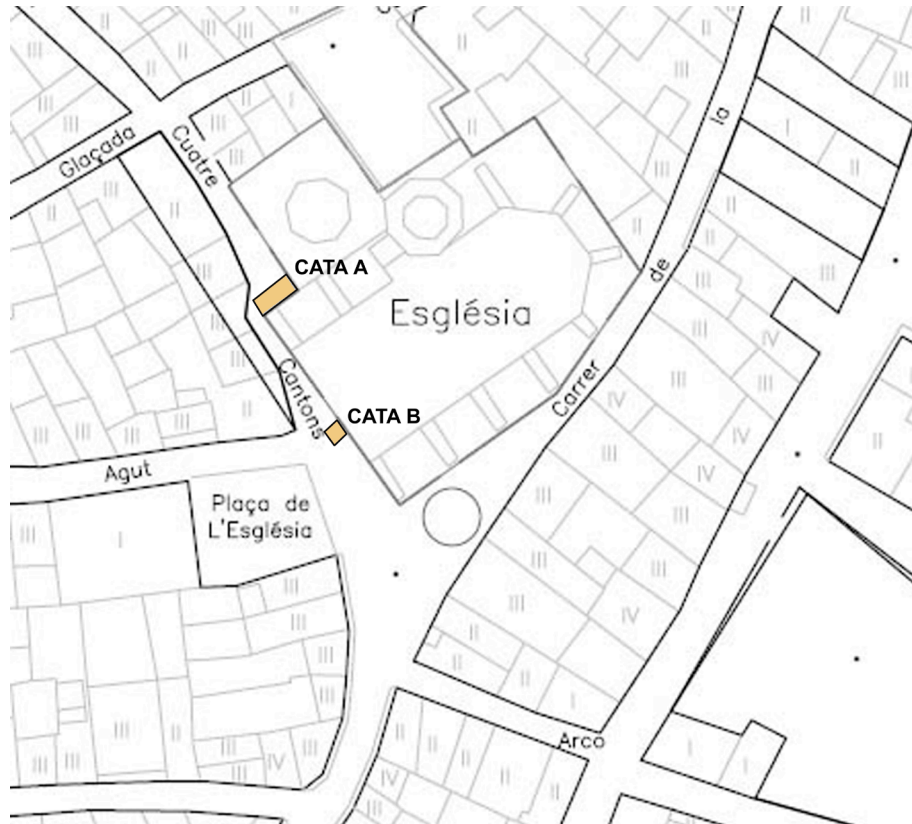
Rosas (1977) senyala l'existència de restes ceràmiques romanes procedents d'unes prospeccions realitzades al carrer de la Font, i a les excavacions a l'interior de l'església també se van documentar nivells residencials amb materials ibèrics i romans.

Pel que fa al nostre treball i encara que només es tracta d'un espai molt reduït d'excavació, les dades ens senyalen l'existència d'un assentament ibèric des del segle III anE, amb materials a mà que podrien indicar un assentament anterior del ferro antic. L'ocupació del tossal, que correspon al nucli antic de l'actual població, amb les noves dades pareix relacionada amb un oppidum en lloc d'una vila com es venia plantejant en altres treballs. En aquest cas el mur de la cala A el considerem com un mur perimetral que possiblement tancaria l'hàbitat.

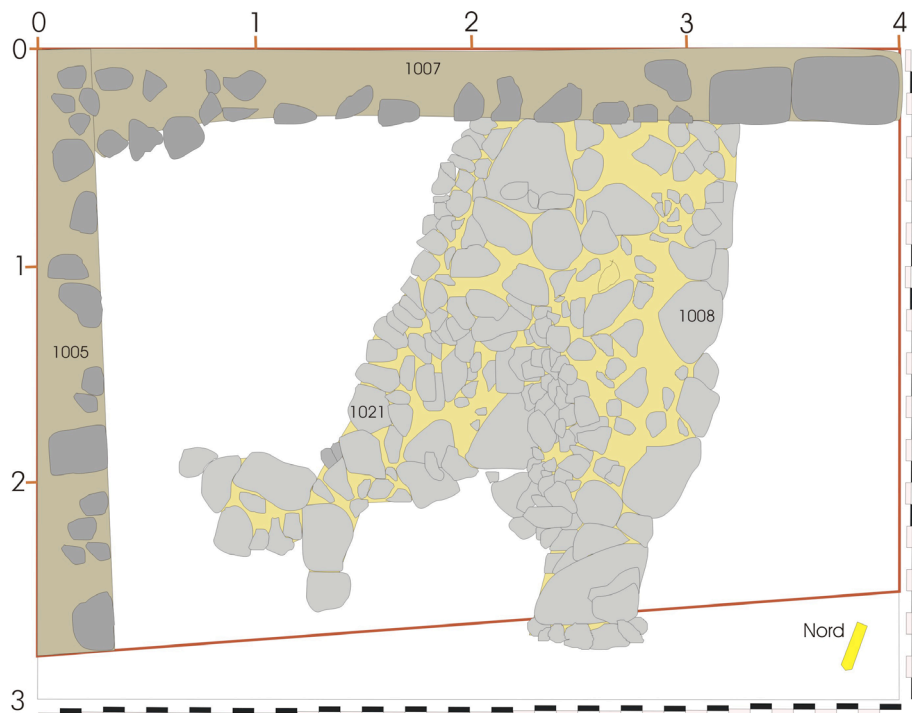
BIBLIOGRAFIA

- ARASA, F. (2010): *El pas a gual de la Via Augusta pel riu Cervol (Traiguera, Castelló)*. Quaderns de Prehistòria i Arqueologia de Castelló, 28 pp. 216-246. Servei d'Investigacions Arqueològiques i Prehistòriques. Diputació. Castelló de la Plana.
- ARASA, F., ROSELLÓ, V. M. (1995): *Les vies del territori valencià*. València.
- BAYERRI, E. (1948): *Historia de Tortosa y su comarca*, V. Tortosa.
- CHABRET, A. (1978): *Vías romanas de la provincia de Castellón de la Plana*. Castellón de la Plana.
- ESCOLANO, G. *Décadas de la Insigne y Coronada ciudad y Reino de Valencia*, II. Valencia.
- ESTEVE, F. (1994): *Els mil·liaris de Traiguera*. Museu del Montsià Informatiu, vol. 26, pp. 5-6. Amposta.
- MOROTE, J. G. (1979): *Aportación al estudio de las vías romanas en el País Valenciano*. (Tesi de Llicenciatura. Universitat de València). València.
- MOROTE, J. G. (2002): *La vía augusta y otras calzadas en la comunidad valenciana. Vol. II (Documentación gráfica)*. Valencia.
- ROSAS, M. (1977): *Fragments de ánfora y anforisco procedentes de Traiguera (Castellón)*. Cuadernos de Prehistoria y Arqueología Castellonense, 4 pp. 329-331. Departamento de Arqueología. Diputación Provincial. Castellón de la Plana.
- ROSAS, M. (1995): *El jaciment de les Carrasques (La Jana, Castelló) i la localització de la mansio d'Intibili*. Saguntum vol. 29 pp. 241-245. Universitat. València.
- SEGURA, J. (1868): *Morella y sus aldeas. Corografía, Estadística, Historia, Tradiciones, Constumbres, Industria, Varones Ilustres, etcètera, de esta antigua población y de las que fueron sus aldeas*. Morella.
- SENET, J. J. (1923): *Del riu Cènia al Millars. La Via Romana*. Anuari de l'institut d'Estudis catalans, vol. VI, pp. 723-724. Barcelona.

LÁMINA I

1. Localització de les cales al carrer Quatre Cantons de Traiguera.

2. Planta del mur perimetral 1008-1021 localitzat a la cata A.

LÁMINA II

1. Frontal del mur 1021 tallat per la fonamentació de l'església (esquerra) i la fossa contemporània (dreta).

2. Frontal del mur 1008 i del estrat 1018, roca.

LÁMINA III

1. Fibula zoomorfa.

2. As de Saguntum.